

Näkemykset huippu-urheiluun liittyvistä lainsäädäntötarpeista

Hallitusohjelmassa todetaan tarve selvittää huippu-urheilulain tarpeellisuus huippu-urheilumenestyksen tukemiseksi ja huippu-urheilun edistämiseksi. Urheiluministeri Hanna Kosonen on nimittänyt ministeri Lauri Tarastin selvityshenkilöksi ja selvitystyön on tarkoitus valmistua kesäkuun loppuun mennessä.

Tässä kirjeessä esitetään Olympiakomitean, Paralympiakomitean, Finlands Svenska Idrottin ja 18 lajiliiton näkemys selvityshenkilö Lauri Tarastille huippu-urheiluun liittyvistä lainsäädäntötarpeista 9.12.2019 pyydetyin mukaisesti.

Kokonaisuutta selvittäessä tulee ottaa huomioon hallitusohjelman mukaisesti perustetun liikuntapolitiikan koordinaatioelimen mahdollisuudet edistää huippu-urheilua. Toimielimen tehtävänä on lisätä poikkihallinnollista yhteistyötä liikuntakulttuurin edistämiseksi. Tämän tulee käsittää myös huippu-urheilu. Huippu-urheilun edistämiseksi on tehtävä toimia useilla eri hallinnonaloilla. Tässä kirjeessä on esitetty keskeisiä toimia sosiaali- ja terveys-, opetus- ja kulttuuri-, valtiovarain-, oikeus-, sisä- ja työ- ja elinkeinoministeriöiden hallinnonaloilta.

1. Pidätkö erillistä huippu-urheilulakia tarpeellisenä?

→ Tässä kirjeessä esitetyt lainsäädäntötarpeet voivat vaatia erillisen huippu-urheilulain, vähintäänkin tarvitaan muutoksia liikuntalakiin ja muuhun lainsäädäntöön.

Liikuntalaissa todetaan nyt, että sen tarkoituksena on ”edistää huippu-urheilua; ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita” ja, että ”Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha, josta voidaan myöntää avustuksia ja apurahoja huippu-urheilun edistämiseen”. Nämä ovat ainoat huippu-urheilua koskevat kirjaukset nykyllä lainsäädännöllä.

On arvioitava huolella vaativatko tässä kirjeessä esitetyt lainsäädäntötarpeet erillisen huippu-urheilulain, vähintäänkin tarvitaan muutoksia liikuntalakiin ja muuhun lainsäädäntöön. Lainsäädäntötarpeet liittyvät laajaan kokonaisuuteen huippu-urheilun erityispiirteiden huomioimiseksi lainsäädännössä.

Huippu-urheilun edistämisessä tulee huomioida ja hyödyntää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan lisäksi muiden hallinnonalojen toimia. Tässä työssä tärkeä elin on hallitusohjelman mukaisesti perustettu liikuntapolitiikan koordinaatioelin, jonka tehtävänä on edistää kaikkien olennaisten hallinnonalojen toimilla liikuntakulttuuria – mukaan lukien huippu-urheilu – ja sen hyötyjä yhteiskunnalle.

2. Jos pidätte, mistä siinä pitäisi säätää?

3. Mitä mahdollisia muita näkemyksiä haluatte lyhyesti esittää huippu-urheilun edistämisestä Suomessa?

- A. Lainsäädännössä tulee selvittää urheiluun ja valmentamiseen ammattina liittyvät **sosioekonomiset kysymykset** siten, että urheilijat ovat vähintään yhdenvertaisessa asemassa suhteessa yleiseen työntekijöiden asemaan Suomessa. Tämä kannustaa ja rohkaisee suuntautumaan urheilijan uralle.
- B. **Kilpa- ja huippu-urheilun erityispiirteet** tulee huomioida osana huippu-urheilun edistämiseksi tarkoitettua lainsäädäntöä. Erityispiirteet liittyvät erityisesti tietosuojaan, ottelumanipulaatioon ja dopingin ehkäisyyn, katsomoturvallisuuteen ja tietorekisterikysymyksiin.
- C. Rahoitusaseman vakauttamiseksi liikuntalaista tulee poistaa kirjaus, että **toimialan rahoitus** katetaan ensisijaisesti rahapelivoittovaroista. Lisäksi rahanjaossa tulee vahvistaa järjestöjen autonomiaa.
- D. Huippu-urheilun edistäminen edellyttää selkeää johtamista. Suomalaisen **huippu-urheilun tulee olla selkeästi järjestöjohtoista**. Jäsenjärjestöjen mandaatilla toimivalla Olympiakomitealla tulee olla nykyistä kattavampi mahdollisuus jakaa huippu-urheiluun liittyviä valtionavustuksia. Tämä edellyttää selvittävää lisäystä liikuntalakiin siitä, että suomalaista huippu-urheilua johtaa Olympiakomitea.

A. Urheilijoiden ja valmentajien sosioekonomisen aseman turvaaminen lainsäädännössä

- ➔ Lainsäädännössä tulee selvittää urheiluun ja valmentamiseen ammattina liittyvät sosioekonomiset kysymykset siten, että erityisesti urheilijat ovat yhdenvertaisessa asemassa suhteessa muihin työntekijöihin. Tämä kannustaa ja rohkaisee suuntautumaan urheilijan tai valmentajan uralle.

Huippu-urheilua edistävät kasvavassa määrin Suomessa ja kansainvälisesti urheilun ammattilaiset. Siksi huippu-urheilun edellytyksiä tarkastellessa on syytä edistää ammattilaisten asemaa. Lisäksi kyse on työntekijöiden yhdenvertaisesta asemasta. On tarkasteltava erityisesti työoikeudellisia ja sosiaaliturvaan liittyviä lainkohtia. Niillä vaikutetaan esimerkiksi urheilijoiden työaikoihin, loma-aikoihin, sopimuskäytäntöihin, eläkkeisiin ja tapaturmavakuutuksiin.

Keskeisiä selvitettäviä aiheita:

- **Työoikeudelliset kysymykset:** loma-ajat, työaika, määräaikaiset sopimukset. Huippu-urheilutyön tulisi esimerkiksi aina olla peruste määräaikaiselle urheilijan tai valmentajan työsopimukselle
- **Sosiaaliturvakysymykset:** kehitettävää esimerkiksi:
 - Urheilijat muihin työntekijöihin nähden yhdenvertaisesti kattavan **sosiaaliturvan** piiriin.
 - **Apurahat kannustaviksi:** nyt tietyissä tapauksissa verovapaa urheilija-apuraha vaikuttaa tulona sosiaalietuuksiin, kuten sotilasavustukseen ja paraurheilijoiden vammaistukiin.
 - **Opiskelijaurheilijoiden tuet kannustaviksi:** opintotukilain opintojen riittävää edistymistä, opintotukeen oikeuttavaa aikaa ja opintolainahyvitystä koskevien sääntöjen tulisi huomioida päätoimisena urheilijoina toimivien asema. Huippu-urheiluun panostaminen voi pidentää opintojen kestoa ja vaikuttaa niiden edistymiseen.
 - **Eläketurva apurahoihin:** myös niiden urheilijoiden, jotka täyttävät apurahojen kriteerit mutta eivät sitä tulojen vuoksi saa, tulee olla eläketurvan piirissä.
 - **Vammaispalvelulain ulottaminen vammaishuippu-urheilun mahdollistamiseen** avustaja- ja kuljetuspalveluiden sekä apuvälineiden osalta.

B. Muut lainsäädäntöön liittyvät kilpa- ja huippu-urheilun erityispiirteet

- ➔ Kilpa- ja huippu-urheilun erityispiirteet tulee huomioida osana huippu-urheilun edistämistä lainsäädännöllä. Erityispiirteet liittyvät erityisesti tietosuojaan, ottelumanipulaatioon ja dopingin ehkäisyyn sekä katsomoturvallisuuteen ja tietorekisterikysymyksiin.
- ➔ Lainsäädännössä tulee määritellä liikunnan ja urheilun kansallisen tietorekisterin (Suomisportin) hallinnointirooli Olympiakomitealle.

Nykyllä lainsäädännöllä ja viranomaiskäytännöllä eivät tule riittävästi huomioiduiksi sosioekonomisten kysymysten lisäksi muut kilpa- ja huippu-urheilun erityispiirteet. Näitä ovat ennen muuta:

- **Tietosuoja-asiat:** Vuonna 2016 alkanut prosessi urheiluyhteisön ja tietosuojavaltuutetun toimiston yhteisen liikunnan ja urheilun erityispiirteet huomioon ottavan tietosuoja koskeva käytännösääntö julkaisemiseksi tulisi saattaa pikaisesti valmiiksi. Kilpailujärjestelmän toimivuuteen liittyen tarpeena on esimerkiksi henkilötiedon julkisuus kysymysten selvittäminen kilpailujärjestelmässä.
- **Dopingin käytön ehkäisy:** kriminalisointi- ja esitutkintakeinot huippu-urheiluun vaikuttavan järjestäytyneen dopingrikollisuuden osalta.
- **Ottelumanipulaatioon** liittyvät muutokset rikoslakiin: tarpeena esimerkiksi selvittää mahdollinen rahapelirikosnimikkeen käyttöönotto.
- **Katsomoturvallisuus:** tarpeena esimerkiksi selvittää lainsäädäntötarpeet porttikieltojärjestelmälle.
- **Tietorekisteri:** Olympiakomitealla tulisi olla lainsäädäntöön perustuva tehtävä liikunnan ja urheilun kansallisen tietorekisterin (Suomisportin) hallinnoinnissa. Lakiin perustuvan tehtävän nojalla henkilötietojen käsittelylle olisi yksiselitteinen oikeusperuste, mikä mahdollistaisi myös suomi.fi-palvelun käytön. Lajiliitot voivat tarvittaessa edelleen ylläpitää omia tietorekistereitään, kunhan niistä on rajapinnan kautta yhteys Suomisport-tietojärjestelmään. Luotettava data mahdollistaa liikunnan ja urheilun kansallisen tiedolla johtamiseen ja edistämisen yhtenä kokonaisuutena. Kansalaisten näkökulmasta tiedon hallinta helpottuisi, jos kaikki henkilöä koskeva tieto – myös liikunta- ja urheilutieto – on yhteydessä suomi.fi-kokonaisuudessa koottuun tietoon.
- **Urheilijarahasto:** Tuloverolain mukaisen urheilijarahaston tuloutuksen tulisi olla joustavaa ja huomioida muutokset urheilijan elämäntilanteessa.
- **Lahjoitukset urheilua edistäviin tarkoituksiin:** Tuloverolain 57§:n yhteisön vähennysoikeuteen lisätään mahdollisuus lahjoittaa myös urheilua edistäviin tarkoituksiin sekä lisätään yksityishenkilöille mahdollisuus lahjoitusvähennyksiin.
- **Vapaaehtoistyön edellytysten turvaaminen:** Vapaaehtoiset ovat edelleen keskeisessä roolissa huippu-urheilussa, niin valmentamisessa kuin huippu-urheilun tapahtumien järjestämisessä. Yleishyödyllisten yhteisöjen vapaaehtoisilleen maksamien kilometrikorvausten ja päivärahojen verovapaita rajoja tulisi nostaa 5 000 euroon ja 40 päivärahaan.
- **Ulkomailta tulevien urheilijoiden kohtelu normaaleina veronmaksajina:** urheilijoita ja taiteilijoita koskeva verosopimus Yhdysvaltojen kanssa asettaa suomalaiset urheilijat eriarvoiseen asemaan Yhdysvalloista tulevien kanssa.
- Nopeutettu **kansalaisuuden hakeminen** tulisi selvittää huippu-urheilijoiden osalta.

C. Rahoitus

- ➔ Rahoitusaseman vakauttamiseksi liikuntalaista tulee poistaa kirjaus, että toimialan rahoitus katetaan pääosin rahapelivoittovaroista.
- ➔ Liikuntatoimialan rahanjaossa tulisi liikkua suuntaan, jossa mahdollisimman suuri osa rahanjaosta on järjestöjen vastuulla. Tätä tukisi liikuntalakiin tehtävä lisäys siitä, että liikunnan ja huippu-urheilun käytännön järjestäminen on pääsääntöisesti liikuntajärjestöjen vastuulla. Tällöin tunnistettaisiin nykytila ja annettaisiin kansalaistoimintaan perustuvalla suomalaiselle liikunnan järjestämismallille lainsäädännöllinen selkänöja.

Rahapelivoittovaroihin perustuvalla liikuntabudjetilla on epävakaata tulevaisuus, koska Veikkauksen tuloutuksen ennustetaan laskevan merkittävästi vuodesta 2021 alkaen. Liikunta ja urheilu on toimialoista rahapelivoittovaroista riippuvaisin. Jotta liikunnan ja urheilun julkinen rahoitus (ja sen osana huippu-urheilun rahoitus) olisi tulevaisuudessa nykyistä vakaammalla pohjalla, tulisi liikuntalaista poistaa kirjaus toimialan rahoituksen kattamisesta pääosin rahapelivoittovaroista.

Koko liikuntatoimialan rahanjaossa tulisi liikkua suuntaan, jossa mahdollisimman suuri osa rahanjaosta on järjestöjen vastuulla. Tämä tukisi asiantuntemusta ja järjestöjen autonomiaa sekä kannustaisi liikunnan ja urheilun järjestökenttää kehittämään toimintansa kokonaisuutta. Autonomian näkökulmasta suunta, jossa yleisavustusten osuutta liikunnan ja urheilun järjestötuista on vahvistettu, on oikea. Valtion rahoituksessa tulisi entisestään lisätä urheilujärjestöjen mahdollisuuksia useamman vuoden suunnitelmalliseen rahoittamiseen. Perusteltua olisi myös, että järjestöt jakaisivat seuratueta OKM:n sijaan.

D. Huippu-urheilun johtaminen

- ➔ Tehokas huippu-urheilun edistäminen edellyttää selkeää järjestöjohtoisuutta. Jäsenjärjestöjen mandaatilla toimivan Olympiakomitean tulee pystyä jakamaan nykyistä kattavammin edelleen huippu-urheilun edistämiseen liittyviä valtionavustuksia. Tämä edellyttää selventävää lisäystä liikuntalakiin.

Huippu-urheilun johtamisessa nykytuoto on asiakirjasopiminen OKM:n ja Olympiakomitean välillä. Sen myötä osa tuista jaetaan edelleen sekamallilla, joka työllistää niin ministeriötä kuin Olympiakomiteaakin. Asetelma ei ole lainsäädännöllisesti selvä.

Tarve huippu-urheilun johtamisen selkiyttämiseen on todettu [liikuntapoliittisessa selonteossa](#) (2018) ja [sivistysvaliokunnan mietinnössä](#) selonteosta (2018)¹. Selonteon myötä tarve todettiin myös [hallitusohjelmassa](#). Tätä ennen tarve on tuotu esille muun muassa [huippu-urheilun ulkoisessa arvioinnissa](#) (VLN, 2017) ja Heikki Halilan [selvityksessä liikuntajärjestöjen avustuksista](#) (OKM, 2016).

Lainsäädäntömuutoksia tarvitaan selkiyttämään erityisesti huippu-urheilun resurssihohtamista. Lajikohtainen johtamisvastuu säilyisi edelleen kullakin lajiliitolla. Koska Olympiakomitea ei ole viranomainen, sillä ei lähtökohtaisesti ole mahdollisuutta suorittaa julkista hallintotehtävää muuten kuin lakiin perustuen. Ilman lakimuutosta johtamisen selkiyttämässä törmätään PL 124 § tulkintaan. Pykälän mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla.

¹ Valiokunnan mietinnössä todetaan: ”Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Olympiakomitea ovat selonteon pohjalta jo aloittaneet huippu-urheilun johtamisen selkeyttämisen. Tämä tarkoittaa erityisesti työnjaon selventämistä, sillä nyt toiminnan johtaminen ja vastuu ovat Olympiakomiteassa, mutta resurssiohjaus hajautettuna ministeriön ja Olympiakomitean välille. Valiokunta yhtyy selonteon näkemykseen, että huippu-urheilun menestyksen saavuttamista edistää parhaiten malli, jossa toiminnan johto ja resurssit ovat samassa paikassa.” (SiVM 22/2018 vp)

Tarkoituksenmukaisinta asiantuntemus- ja autonomiaperusteilla on, että päätökset huippu-urheilun edistämisen valtionavustuksista tekee Olympiakomitea jäsenjärjestöjensä kanssa sopimillaan periaatteilla. Kyseessä olisivat yksinomaan huippu-urheilun edistämiseen tarkoitettut määrärahat, ei järjestöjen yleisavustukset. Olympiakomitea varmistaa, että hyvän hallinnon ja oikeusturvan vaatimukset toteutuvat prosessissa.

Helsingissä 21.2.2020

Suomen Olympiakomitea

Mikko Salonen

Suomen Paralympiakomitea

Riikka Juntunen

Finlands Svenska Idrott

Anders Lindahl

Suomen Ampumahiihtoliitto

Tapio Pukki

Suomen Ampumaurheiluliitto

Anne Lantee

Suomen Golfliitto

Juha Korhonen

Suomen Jääkiekkoliitto

Matti Nurminen

Suomen Koripalloliitto

Ari Tammivaara

Suomen Käsipalloliitto

Päivi Mitrinen

Suomen Lentopalloliitto

Seppo Siika-aho

Suomen Luisteluliitto

Janne Hänninen

Suomen Nyrkkeilyliitto

Marko Laine

Suomen Purjehdus ja Veneily

Jan Thorström

Suomen Palloliitto

Marco Casagrande

Suomen Salibandyliitto

Kari Lampinen

Suomen Suunnistusliitto

Mika Ilomäki

Suomen Taitoluisteluliitto

Outi Wuoreheimo

Suomen Tennisliitto

Teemu Purho

Suomen Uimaliitto

Sanna Airaksinen

Suomen Urheiluliitto

Harri Aalto

Suomen Voimisteluliitto

Maria Laakso